

потенціалом підприємства / І. Должанський // Академічний огляд. – 2013. – №1 (38). – С. 76–81. 4. Лухуташвілі Н. Створення умов для формування середнього класу в Україні як основи стабільності соціальної структури / Н. Лухуташвілі // Менеджер. – 2013. – №1 (63). – С. 45–50. 5. Поліщук В. Стимулювання сталого розвитку регіонів України у контексті конкретизації “цілей розвитку тисячоліття” / В. Поліщук // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №4 (142). – С. 172–182. 6. Сташенко О. Законодавчі інструментарії сприяння працевлаштуванню молоді на перше робоче місце / О. Сташенко // Ринок праці та зайнятість населення. – 2012. – №3 (32). – С. 57–59.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ ПЕРСОНАЛА НА ПРИНЦИПАХ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Анализируется значение социальной ответственности предприятия для профессиональной адаптации персонала. Определяется роль классової неравенности в успешности адаптации. Диагностируются основные проблемы формирования такой адаптации посредством социальной ответственности предприятий. Классифицируются влияния этики предприятия на профессиональную адаптацию персонала.

FORMATION OF PROFESSIONAL ADAPTATION OF THE PERSONNEL BASED ON SOCIAL RESPONSIBILITY OF ENTERPRISES

Analyzed the importance of social responsibility of enterprises to adapt professional staff. The role of class inequality in the success of adaptation. Diagnosed the main problem of forming such adaptation through social responsibility of enterprises. Classified impacts on professional ethics adaptation personnel.

Стаття надійшла 26.06.2013

УДК 377.5

М. С. Якубовська

Українська академія друкарства

АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ (з досвіду роботи Української академії друкарства)

Розглядаються педагогічні інновації реалізації аксіологічних ідей у роботі навчального закладу через принцип культурологічного підходу.

Освіта, професійна освіта, цінності, аксіологія, єдність навчально-виховного процесу, культурологічний підхід, культурологічний світогляд

На думку багатьох філософів і соціологів, людство є свідком переходу розвинених країн від індустріального періоду розвитку до постіндустріального. Але при цьому ринкова економіка, заснована на прагненні до максимізації прибутку, не дозволяє вирішити завдання цілеспрямованого керування соціальними, техногенними й економічними процесами. При виробленні структури інновацій-

ного педагогічного процесу вищої школи важливим є створення такої системи, коли підготовка майбутнього фахівця носила б багатогранний характер.

Українська академія друкарства, очолювала упродовж багатьох років проф. Дурняком Б.В., набула чималого досвіду інноваційної педагогічної підготовки студентів – майбутніх фахівців книговидавничої галузі. Культурологічний різносторонній підхід до вирішення даної проблеми дозволяє максимально активізувати потенціал викладацького та студентського колективу.

В академії створено структуру навчально-виховної роботи, де практично реалізуються принципи гуманізації й гуманітаризації, що є основою інноваційних педагогічних процесів. У праці [10] окреслюються етапи начально-виховної роботи УАД, визначається головна засада її діяльності: шлях до успіху в сучасному українському вихованні пролягає найперше через моральне відродження і становлення ідеалізму самих виховників.

За переконанням проректора академії, кандидата технічних наук Я.М. Угриня, у роботі навчального закладу повинні бути присутні принципи, які б максимально сприяли формуванню якісно нової особистості, майбутнього фахівця. Невід'ємними рисами підготовленого спеціаліста мають стати суворий розрахунок, самоорганізованість, високий інтелект і глибокі знання, професійна мобільність, відповідальність за наслідки професійної діяльності, прагнення до саморозвитку, творча інтуїція, культурологічна вихованість, почуття обов'язку перед своїм народом.

Технічний прогрес справляє могутній вплив на методи пізнання – на стиль мислення особистості. Тому пріоритетними напрямками мають бути наступні засадничі принципи: формування кадрів національної інтелігенції; оновлення та збагачення інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти; закладання культурного потенціалу, який забезпечить ефективність майбутньої діяльності студентів; гармонійний розвиток особистості за рахунок поглиблення контактів з навколишнім світом, культурою, мистецтвом, природою; збагачення естетичного досвіду студентів шляхом їх участі у відродженні забутих і створенні нових традицій; становлення чіткої громадянської позиції, принципів соціальної орієнтації та поведінки, прагнення до самоосвіти, самовиховання, моральної самовершеності [11, 14, 15]. Іншими словами, інноваційні педагогічні процеси розуміються як соціальні засади відтворення соціокультурного досвіду, рефлексії суспільства над його засвоєнням і перетворенням, пошуки оптимальних шляхів його реалізації.

У системі втілення педагогічних інноваційних процесів у роботі академії визначальними є тенденції, що безпосередньо впливають на реалізацію ідеї розвитку цілісної людської особистості і в основі яких лежить формування культурологічного світогляду сучасного студента, майбутнього фахівця.

Тенденція утвердження людини як найвищої соціальної цінності підтверджує створення нового зразка освіти, який передбачає пріоритет освіти, орієнтованої на особистість учня, над освітою, орієнтованою на «знання з предмета»; найповніше розкриття здібностей учня, задоволення його різнома-

нітних освітніх потреб, виховання почуття власної гідності, свободи, гармонії стосунків з навколишнім середовищем. Вихованець розглядається як суб'єкт діяльності, отже, як і суб'єкт виховання. Він сам формує для себе потрібну йому модель поведінки – на основі власного чи підказаного йому ставлення до світу [5, 10]. Сучасний науково-технічний прогрес, на думку керівництва академії, характеризується незвичайно інтенсивним проникненням в буття світу і людини, що спричиняє осмислення нових граней об'єктивної реальності, розширення фронту науки і практики. Усе це гостро ставить проблему подальшого розвитку методології наукового пізнання й осмислення тенденцій технічної сфери суспільства. Тому важливим аспектом діяльності навчального закладу є створення відповідного культурологічного середовища як основи сучасних педагогічних інновацій.

Особливість формування гуманітарного оточення полягає в тому, що його зміст повинен бути гуманістичним, а за спрямованістю відповідати вимогам XXI століття. Таке оточення спрямоване на перетворення вищого навчального закладу не тільки в навчальний, професійний центр, а й у культурний, науковий, інтелектуальний, виховний, комунікативний тощо. Освітня модель ефективна, якщо вона сприяє, аби в суспільстві був якомога більший обсяг комунікативної поведінки людей. У даному випадку дуже часто навчальний заклад стає епіцентром культурного життя міста, області, регіону. Основою культурологічного оточення, його системотворчим чинником є аксіологічний компонент (вищі духовні цінності), який формує новий культурологічний, ціннісний світогляд особистості.

Орієнтація на культурологічний феномен освіти і виховання робить актуальним розгляд питань професійної підготовки новітніх кадрів, становлення майбутнього професіонала-фахівця. Модернізація освіти спонукає звернути серйозну увагу на культурологічні підходи в підготовці молоді до життя, на розвиток молодих людей як особистостей, де культура стає стрижнем науково-теоретичної системи модернізації сучасної професійної освіти.

Від рівня засвоєння базової гуманітарної культури залежить розвиток особистості в гармонії із загальнолюдською культурою. На основі загальнолюдської культури можливий розвиток усіх сторін особистості, з урахуванням її суб'єктивних потреб й об'єктивних умов. У цьому зв'язку інженерна діяльність – це діяльність, притаманна людському суспільству на найбільш ранніх стадіях розвитку. У подальшому з розвитком масового машинного виробництва, а нині автоматизованого, формується особлива сфера технічних наук і відбувається диференціація інженерної діяльності.

Сучасний етап інженерної діяльності характеризується системним підходом до вирішення складних науково-технічних завдань. Інженерна діяльність самою своєю природою мусить бути пов'язана з технічною творчістю, оскільки науково-технічна революція, що охопила всі сфери матеріального виробництва, вимагає підготовки такого спеціаліста, який би легко адаптувався до технологічних умов, що повсякчас змінюються.

Вищеокреслене обумовлює зміну методологічної основи навчального процесу: сучасна вища освіта має бути поставлена так, щоби від студента вимагалось не стільки запам'ятовування навчального матеріалу, скільки готовність до сприйняття і відбору знань, володіння загальними методами і знаннями, бажання безперервного навчання і товарного пошуку.

Уся система роботи в УАД, побудована за схемою переходу від суб'єктно-об'єктних відносин, має бути замінена педагогікою співробітництва, що базується на моделі суб'єктно-суб'єктних відносин. У цьому випадку формується установка на духовну свободу, самостійне мислення, власні переконання студента. Зміст діяльності виховника не полягає в тому, щоб «змінити» людину, а в тому, щоб допомогти їй ставати кращою на основі засвоєння відповідної системи цінностей [5, 10].

На думку проректора академії Я.М. Угриня, перенесення акценту з навчальної діяльності педагога на навчально-пізнавальну, трудову, художню та іншу діяльність студента є важливою основою реалізації аксіологічного принципу сучасних педагогічних інновацій нинішньої професійної освіти. Культура реалізує свою функцію розвитку особистості лише в тому випадку, коли вона активізує, спонукає людину до діяльності. Чим різноманітнішою і продуктивнішою є значима для особистості діяльність, тим ефективніше відбувається оволодіння культурою. Діяльність особистості якраз і є тим механізмом, який дозволяє перетворити сукупність зовнішніх впливів у творення особистості як продукту інноваційного педагогічного розвитку. Діяльнісний підхід дозволяє «перетворити» педагогічні завдання в «особистісний смисл» діяльності особистості.

Крізь призму цих тенденцій чітко бачимо, як відбувається формування нової інтелігенції, творчої та гармонійно розвиненої, складається ядро професорсько-викладацького складу, що розуміє важливість і терміновість вироблення нових критеріїв професійних знань, умінь і навичок для випускників технічних навчальних закладів.

Впровадження нових форм організації навчального процесу в академії, постійне підвищення значимості практичних занять, семінарів, співбесід, самостійних робіт студентів і, нарешті, рівне й взаємно поважне спілкування з викладачами всіх рангів сприяють творчій індивідуалізації навчання, що, в свою чергу, не може позитивно позначитися на особистісному розвитку студентів. Виховання є субпроцесом загальної діяльності людини, що включає її інформатизацію (засвоєння знань, умінь, навичок) та удосконалення фізичних, психічних, соціальних і духовних функцій та можливостей. Усі ці субпроцеси здійснюються в єдності.

Постійне зростання ролі предметно-професійної мотивації в навчанні відкриває шлях для виявлення і повнішого врахування особистих інтересів і творчих здібностей студентів академії. Якщо основну тенденцію розвитку сучасної вищої школи можна дещо умовно визначити як рух від діяльнісно-центристської педагогіки до педагогіки особистісно-центристської, то головну тенденцію розвитку сучасної системи освіти можна позначити як рух від спо-

глядання і засвоєння знань до діяльності. За переконанням професорсько-викладацького складу УАД, цінності і сенс будь-якої діяльності так чи інакше визначаються світоглядом людини. Світогляд виявляється через стиль мислення, який являє собою ні що інше як дієву форму світогляду спеціаліста. Професіональне становлення студентської молоді безпосередньо залежить від її ціннісних орієнтацій.

Культурологічно-особистісний підхід передбачає, що мета і сенс вивчення предмета не задаються ззовні, а визначаються двома співпрацюючими суб'єктами – викладачем і студентом. У цьому пошуку цінності сенсу технічного знання зароджується діалог, набувається досвід рефлексії пізнавальної діяльності. Цілі сучасної педагогічної інноваційної освіти, на погляд проректора УАД Я.М. Угриня, мають бути усвідомлені насамперед викладачем. Саме це впливатиме на визначення ним навчальних завдань. Перехід від переважно інформативних форм до активних методів і форм навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку, резервів самостійної роботи тих, хто навчається, становить основу аксіологічного підходу у виробленні інноваційно-педагогічних методів діяльності закладу. Іншими словами, це перехід від відтворення до розуміння, осмислення, здійснення «індустріалізації навчання», тобто його комп'ютеризація і технологізація, які створюють умови для інтелектуальної діяльності студента. Важлива проблема в тому, щоб викладач умів співвідносити загальні і конкретні цілі, які вирізняються закінченістю, технологічністю, короткочасністю.

Для визначення структури роботи в УАД постійно розробляються методичні вказівки і рекомендації, які не лише регламентують навчально-виховну роботу, а й створюють умови для розвитку творчого потенціалу як професорсько-викладацького складу, так і студентів, в яких культурологічно-особистісні цілі вивчення предметів органічно поєднані з підготовкою студентів до творчої самоосвітньої діяльності. Спосіб навчальної діяльності студента може сприяти становленню або руйнуванню його характеру. Сучасний навчально-виховний процес потребує інтелектуалізації й насичення його проблемністю, радикального збільшення питомої ваги самостійної роботи студента і скорочення пасивних форм діяльності [5, 6, 10].

В академії розроблено три типи культурологічного підходу у викладенні навчального матеріалу, у процесі реалізації яких формується культурологічний світогляд як основа гармонійно розвиненої особистості сучасного студента: безпосереднє введення відповідної культурологічної інформації; моделювання таких способів організації навчальної діяльності, які ведуть до філософсько-гуманітарних “відкриттів” – світоглядних, методологічних, етико-естетичних висновків; побудова індивідуальних програм, методичних вказівок вивчення тем і розділів предметів. Уся система навчально-виховної роботи побудована так, що, засвоюючи предмет, студент повинен навчитися знаходити зв'язок науки з різними сферами людського буття, під час наукових дискусій набувати досвіду перекладу матеріалу з трактатно-описової форми, в якій його подано в підручнику, у форму спілкування, діалогу, життєвої ситуації, мікропрограми,

тренінгу, гри. Логічні структури науки студент повинен навчитися відтворювати у формах навчально-пізнавальної діяльності.

Підготовка до реалізації особистісно-гуманітарної парадигми в організації навчально-виховної діяльності УАД передбачає такий спосіб викладання, коли задіяні особистісні прояви студента – намагання зрозуміти, проявити самостійність і внутрішню мотивацію засвоєння, оскільки навчання особистісно-орієнтованим технологіям у сучасних інноваційних тенденціях педагогічної системи сучасної освіти є однією з найактуальніших проблем. Дану педагогічну технологію дослідники розглядають як “прикладну педагогічну теорію, що містить у собі систему знань про конкретну навчальну і виховну діяльність, організовану з використанням останніх досягнень педагогічної науки і передового досвіду” [5, 10].

Навчально-виховна робота в академії побудована так, щоб скласти основу для створення умов для самоствердження, самореалізації і самовизначення особистості, що є результатом її самоорганізації. Самоорганізація відбувається за педагогічної підтримки, що опирається здебільшого на внутрішні джерела розвитку студента; здійснення перетворення позиції педагога й позиції студента в особистісно-рівноправні, у позиції партнерів. Таке перетворення пов’язане зі зміною ролей і функцій учасників педагогічного процесу. Педагог не виховує, не вчить, а активізує, стимулює намагання, формує мотиви студента до саморозвитку, вивчає його активність, створює умови для саморуку. При цьому необхідно дотримуватися певної послідовності, динаміки: від максимальної допомоги педагога студентові у вирішенні навчальних завдань на початковій стадії освіти через поступову активізацію до повної саморегуляції в навчанні і виникнення відносин партнерства між ними. Узагальнюючи досвід роботи УАД, С. Г. Стельмашук [10] наголошує, що самостійна інтелектуальна напружена діяльність студента передбачає участь волі, інтелекту і моралі, а це і є надійний спосіб їх розвитку. У цьому сенсі на велику увагу заслуговує не тільки результат праці студента, але й фактична участь у ній його інтелектуальних та інших функцій.

Аксіологічні принципи у формуванні культурологічного підходу в становленні майбутніх фахівців полягають також і в тому, що практика навчально-виховної роботи в УАД побудована таким чином, що праця кожного викладача складається з двох граней: спеціальної та соціально-виховної, що є найважливішою передумовою ефективності педагогічної праці. Обидві вказані передумови розглядаються в органічній єдності. Структура праці викладачів включає такі компоненти: організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок); інформаційну (викладач є носієм найновішої інформації); трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання); орієнтовно-регулятивну (структура знань педагога визначає структуру знань студента); мобілізуючу (переведення об’єкта виховання в суб’єкт самовиховання, саморуку, самоутвердження).

У процесі реалізації аксіологічних засад якості вищої професійної освіти викладачі УАД мають право на вільний вибір форм, методів навчання чи на-

укової діяльності, виявлення педагогічної та наукової ініціативи; індивідуальну педагогічну й наукову діяльність; одержання всіх інформаційних, навчально-методичних й інших матеріалів, що розробляються в академії; сприяння в розширенні та удосконаленні своєї діяльності, оперативного та ефективного вирішення навчально-методичних, науково-дослідних і виробничих проблем тощо.

Оскільки останнім часом у роботі вищої професійної освіти на перший план виступають проблеми людської комунікації, розуміння мови як основного засобу комунікації, то формування мовленнєвої компетенції в роботі закладу є важливим напрямком навчально-виховної роботи. У даному алгоритмі особливе значення мають формування в студентів мовної і мовленнєвої компетентності, інтерпретаційних умінь, логічних умінь аргументації, визначення понять і класифікацій, сприяння формуванню толерантного мислення й подоланню деструктивної агресивності людини, навчання мистецтву діалогу як одному з пріоритетних цілей освіти тощо.

Опираючись на теорію комунікативної дії Ю. Хабермаса, можна припустити, що освітня модель повинна сприяти тому, аби в суспільстві було якомога більше комунікативної поведінки людей. Поняття комунікативного розуму – нове поняття суспільства як системи, що складається з елементів комунікацій, оскільки аксіологічні теорії останніх років виводять на перший план проблеми людської комунікації, розуміння мови як основного засобу комунікації. Розроблений досвід формування мовленнєвої компетенції в студентів УАД формується як у процесі навчальної, так і виховної роботи. Втілення аксіологічного інноваційного навчання в практику залежне від напрямку педагогічної діяльності: від знаннево-технократичної до особистісно-гуманітарної. Гуманітарно-особистісний підхід передбачає, що мета і сенс вивчення предмета не задаються ззовні, а визначаються двома співпрацюючими суб'єктами – викладачем і студентом. У цьому пошуку цінності сенсу технічного знання зароджується діалог, набувається досвід постійної пізнавальної діяльності. Цілі професійної освіти усвідомлюються в живому діалозі викладача і студента. Зменшення розриву між навчальними і виховними цілями – одна з головних проблем навчально-виховної діяльності закладу.

Реалізація аксіологічних ідей у роботі УАД тісно пов'язана з принципами гуманізму та реалізується найбільшою мірою через принцип культурологічного підходу. Гуманістичний світогляд, за О. Газманом, у практичному житті реалізується на трьох рівнях. Макрорівень передбачає надання державою прав і свобод кожному громадянину, створення економічних і політичних гарантій для всіх. Мезорівень гуманізму виявляється в гуманітарно орієнтованих, оздоровчих, молодіжних, освітніх програмах. Мікрорівень характеризує безпосередні взаємини між людьми, засновані на почутті гідності, реалізації особистісного потенціалу з орієнтацією на права й потреби інших людей. На думку керівництва закладу, головна мета УАД полягає в гармонійному розвитку притаманних майбутньому фахівцеві ціннісних здібностей почуття та розуму, людської культури, духовності, відповідної поведінки в ставленні до навколишнього світу.

Якщо ґрунтуватися лише на технократичному мисленні, що враховує передусім рівень розвитку продуктивних сил, незважаючи на інші показники, виникають поверхові висновки про стан розвитку суспільства, особистості тощо. Тому наукові доробки в галузі культурології дають поштовх до подальшого розвитку прогресивних педагогічних інновацій, покликаних розвивати єдність технічного і гуманітарного знання як основи аксіологічного інноваційного навчання. Головні засади реалізації цієї проблеми базуються на захисті гідності особистості, визнанні її прав на свободу, створенні відповідних умов для вільного виявлення здібностей.

Таким чином, на прикладі роботи Української академії друкарства бачимо, як багатогранно і ґрунтовно у навчально-виховній роботі реалізуються педагогічні інновації втілення аксіологічних принципів через принцип культурологічного підходу.

1. Вакуленко В.М. Основи педагогіки вищої школи України: навч. посіб./Вакуленко В.М. – Луганськ: Вид-во СНУ, 2001. – 241с.
2. Гончаренко С. Проблеми гуманітаризації навчального процесу / Гончаренко С., Мальований Ю. // Язык и литература в школе. – 1995. – №1-2. – С. 36–45.
3. Гуманістична психологія: Антологія: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закладів] / Упорядники й наук. ред. Р.Трач (США), Г.Балл (Україна): У 3 т. – К.: Пульсари, 2001. – Т.1. – 252 с.
4. Дейвідсон Л. Філософські основи гуманістичної психології / Дейвідсон Л. // Гуманістична психологія: Антологія: У 3-х т. – К.: Пульсари, 2001. – Т.1. – С. 222–245.
5. Дмитрик І. С. Теоретичні основи навчання майбутніх вчителів педагогічної технології: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1989. – С. 10.
6. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / упоряд. О. О. Любар; за ред. В. Г. Кременя. – К.: Знання, 2003. – 766 с. – (Сер. Вища освіта ХХІ ст.).
7. Інтерв'ю з професором, д-ром техн. наук, заслуженим діячем науки і техніки, ректором УАД Дурняком Б.В.// Літературна Україна.– 2007.– 28 трав.
8. Кремень В., Ткаченко В. Україна: Шлях до себе. Проблеми суспільної трансформації / Кремень В., Ткаченко В. – К.,1999.– 465 с.
9. Стельмашук С. Слово про автора // Виховна робота в Українській академії друкарства в 1990–2000 рр. (штрихи становлення).– Львів:Укр. акад. друкарства. 2012. – С. 3–8.
10. Хомечко І.І. Виховна робота в Українській академії друкарства в 1990 – 2000 рр. (штрихи становлення).– Львів: Укр. акад. друкарства, 2012.– 90 с.
11. Encyclopedia BRITANNICA anew survey of universal knowledge. – Encyclopedia BRITANNICA, Inc, Chicago-London-Toronto, 1946. –Vol. 2. – 1000 p.

АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ (из опыта работы Украинской академии книгопечатания)

На примере работы Украинской академии книгопечатания рассматриваются педагогические инновации реализации аксиологических идей в практике работы учебного заведения сквозь призму культурологического подхода.

AXIOLOGICAL PRINCIPLES OF QUALITY TEACHER EDUCATION (with experience rector of the Ukrainian Academy of Printing)

On the example working of the Ukrainian Academy of Printing, treated pedagogical innovations of axiological ideas in the practice of the institution through the principle of cultural approach.

Стаття надійшла 12.07.2013